

Pervoaika ja ongelmallinen parisuhdenormatiivisuus

Pia Livia Hekanaho

Aihe, jolla tässä lukijoita tökin, on ollut mielessäni jo jonkin aikaa. Konkreettisemmin olen pohdiskellut tätä puheenvuoroa keväällä 2004 Lontoossa pidetystä *Queer Matters* -konferenssista alkaen. Asiaa (tiedon)arkeologisemmin lähestyttäessä voin sanoa pohtineeni puheenvuoroni sisältöä aina 1980–1990-lukujen taitteesta alkaen. Tässä kirjoitan aiheesta, joka joillekin on kuohuttavan pervo – tosin eri yhteisöissä eri syistä. Koetan myös kirjoittaa sellaisesta näkökulmasta, joka varmasti joissakin joukoissa vastaavasti koetaan törkeän pervoksi, ääliömäiseksi tai verta nenästä kerjääväksi. Uskon ja toivon, että aihe herättää lukijoissakin halua kommentteihin, väitteisiin ja vastaväitteisiin.

Lukijoiden nuoremmisto ei välttämättä tiedä, että yleensä korkeakirjallisuuden tutkimisella mainettaan kyseenalaistavalla Hekanaholla on kuin onkin aktivistihistoria takanaan. Touhusin siis 1990-luvun alkupuolella SETAssa, aikana jota näin jälkikäteen tarkastellen leimasi kiistely kahden teoreettisen ja poliittisen lähestymistavan välillä. Puhun tietenkin sukupuoli- ja seksuaalipoliittisista lähestymistavoista, jotka on totuttu nimeämään gayksi ja queeriksi. Toisaalta tätäkin puheenvuoroa ja sen näkökulmia selittää myös se, että noina samoina aikoina kuului jäsenenä SETAn ohella MSC Finlandiin, siis motoristimakko-

miesten kerhoon, jossa kokoonnuttiin yhteen yhdistävinä nimittäjinä erityisesti fetisismi ja SM-seksi. Eihän meitä tummuja monta ollut, mutta olen ylpeä oltuani yksi. Nykyisin se ei edes olisi mahdollista, sillä sääntömuutoksen mukaan MSC Finland on nykyään avoin vain miehille. Kuitenkin tämä pitkäaikainen rakkauteni alakulttuurin sisälläkin alakulttuuriseksi arvioituihin – tai sanoisinko tuomittuihin – seksuaalikulttuureihin, akteihin ja toimintatapoihin selittää osaltaan sitä, mistä, miten ja miksi lähestyn seuraavassa tarkastelemaani kysymyskimppua.

Ne, jotka noilta 90-luvun kiihkeiltä, alakulttuurien näkyvyyttä alakulttuurien ehdoin vaalivilta vuosilta jotain muistavat, muistavat todennäköisesti, ettemme SETAssa monin tavoin vaikuttaneen Jorma Hentilän kanssa tulleet muistetuiksi yksimielisyydestä emmekä sopuisuudesta. On kuitenkin yksi asia, josta 1990-luvun alussa olimme Jorma Hentilän kanssa yhtä mieltä: olimme huolissamme siitä, että ihmisoikeusjärjestö SETA keskitti voimansa liian problematisoimatta yhden asian ajamiseen. Tämä asia oli laki rekisteröidystä parisuhteesta ja kaikkien voimien valjastaminen lain saavuttamiseen. Laki sinänsä on arvokas saavutus, siitä olimme yhtä mieltä. Mutta huolestuminen ja ainakin omasta puolestani myös ärtymys kohdistui siihen, millä tavoin lain ja rekisteröityjen parisuhteiden puolesta

SQS
01/07

52

Pervopeili
puheenvuorot

Pia Livia
Hekanaho

toimittiin. Hukattiinko turvallisuutta ja kunniallisuutta tavoiteltaessa queeriksi nimetty moniarvoisuus?

Halberstamin pervo aika

Samaan pohdintaan olen toistuvasti törmännyt muita kuin suomalaisia queer-tutkijoita lukiessani. Julkaisihan *Discourse*-lehtikin avioliittoon keskittyvän erikoisnumeron kesällä 2005. Voin siis ajatella tai ainakin kuvitella olevani hyvässä seurassa esittäessäni jeremiadiani. Minua on sykehdyttänyt esimerkiksi se reipas epäkohteliaisuus, jolla Judith Halberstam viimeisimmässä kirjassaan *In a Queer Time and Place* (2005) tulee tölväisseeksi perheaikaan siirtyneitä. Myönnän, että tämä rohkaisi minua kirjoitukseni aiheessa pysymiseen. Tässä yhteydessä en problematisoi Halberstamin heittoa perheajasta, vaan jätän sen monipuolisemman tarkastelun muihin yhteyksiin ja kenties erityisesti niille, joilla on kokemusta perheajasta sanan konkreettisuudessa, arkeen kytkeytyvässä merkityksessä. Se, että perheissä eletään lasten ehdoilla, on nähdäkseni perheaikaa eri merkityksessä kuin Halberstamin kritikoima perhemyytti, jossa ajallisuuden ymmärtäminen kasvun, kasvatuksen ja reproduktion avulla on sekin yksi normalisoinnin kanava.

Teoksensa alussa Halberstam esittää rohkean väitteen. Hänen mukaansa pervoaika (queer time) tai pikemminkin pervot käytännöt hahmottaa ja käyttää aikaa ja tilaa kehittyvät, ainakin osittain, vastarinnassa perheen, heteroseksuaalisuuden ja lisääntymisen muodostamia

instituutioita kohtaan. Hän mukailee Michel Foucault'n kuuluisaa väitettä, jonka tämä esitti haastattelussa (*Friendship as a Way of Life*, 1981/1997). Foucault'n muotoilussa homoseksuaaliset ystävytydet, queerit verkostot ja näiden luonteenomaiset ajalliset ja paikalliset piirteet tuovat esiin niiden heteronormatiivisesta järjestyksestä irtautuvan erityisluonteen, niiden normatiivisia rakenteita uhkaavan queeriuden. (Halberstam 2005, 1.) Jotain hyväinkin Halberstam tosin näkee lesbojen perheenperustamisinnossa. Hän toteaa hyväksyvästi, että esimerkiksi lesbojen ja heteromiesten väliset suhteet muuttuvat voimakkaasti sitä mukaa, kun yhä useammilla lesboilla on perheissään kasvamassa poikalapsia. Tämä mieheyden ja lesbouden, ei-heterouden ja mahdollisen heterouden uudenlainen rajankäynti voi muutaman vuosikymmenen mittaan vaikuttaa yllättävillä tavoilla myös maskuliinisuuden rakentumisen tapoihin. Maailmassa, jossa mieheydellä ja heteroudella on etuajo-oikeus, tällä muutoksella on merkitystä. (Halberstam 2005, 125.)

Kirjassaan Halberstam käsittelee monella tapaa haastavaa kysymystä pervosta ajasta ja paikasta. Siis kysymystä siitä, onko mielekäästä puhua esimerkiksi erityisestä queerista temporaalisuudesta, joka joiltakin olennaisilta osin poikkeaisi tunnistamattomaksi normiksi vakiintuneista heteronormatiivisista tavoista ymmärtää käsitteet kuten aika, kesto ja kehitys. Jo aivan kirjansa johdannon alussa hän esittää väitteensä, jonka mukaan pervo aika merkitsee vaihtoehtoista mahdollisuuksien kuvittelemisen tapaa, joka ei sitoudu sellaisiin sääteleviin konventioihin kuten perhe, perimys ja lastenkasvatus. Tämä poleeminen väite

esitetään jo sivulla kaksi. Minua kiinnostaa se, miten selkeästi Halberstam asettaa vastakkain pervon ja nimenomaan perinteisen, privaattia, parisuhdetta ja reproductiota korostavan perheellistymisen mallin. Viime kädessä aikakäsitystenkin välillä vallitsee kiista normaaliudesta, sen ehdoista ja määrittelystä.

Queerin – tai turkulaisittain pervon – Halberstam määrittelee viittaavan esimerkiksi erilaisiin epänormatiivisiin yhteisöllisyyden tapoihin, epänormatiivisiin seksuaalisiin identiteetteihin ja ruumiillisuuksiin sekä heteronormatiivisuutta kyseenalaistaviin toimintatapoihin suhteessa aikaan ja tilaan. Hänen mukaansa pervot alakulttuurit tuottavat vaihtoehtoisia temporaalisuuksia, jotka tekevät noihin alakulttuureihin osallistuville mahdolliseksi toisenlaisten tulevaisuuksien kuvittelemisen. Nämä vaihtoehtoiset tulevaisuudet eivät tunnusta totuttuja, itse asiassa heteronormatiivisesti latautuneita kypsyiden ja kehittymisen kulttuurisia merkkejä, joita ovat syntymä, avioliitto, reproductio ja kuolema. Yhdysvaltalaisia queer-teoreetikoita reproductiivisen futurismin vastavoimaksi asettuminen on viime vuosina kiinnostanut enemmänkin: Lee Edelman nostaa *No Future* -teoksessaan (2004) eettisen tarkastelunsa keskiöön psykoanalyysin kiistellyn käsitteen kuolemanvietin: staattisuuden ja negaation periaatteen. Lapsen hahmoon projisoidut jatkuvuuden, reproductio ja assimilaation politiikat läpivalaistetaan teoksessa pervoutetun psykoanalyysin keinoin. Mitä seuraa queer-teorian etiikalle ja politiikalle, jos toivotammekin tervetulleiksi homouteen ja pervouteen sitkeästi liitetyt mielikuvat mahoudesta, ulos jäämisestä reproductiivisesta

tulevaisuudesta? Halberstamin ja Edelmanin strategiat ovat queereja siinäkin mielessä, että kumpikin ottaa tarkastelunsa lähtökohdaksi vallitsevat käsitykset pervojen kuvittelusta ongelmallisuudesta jämähtämisestä reproductiivisen, tulevaisuutta ja jatkuvuutta tuottavan (perhe) koneiston ulkopuolelle.

Mietin, miten konkretisoida kovin korkealentoisia väitteitä koskien queerin ajallisuuden suhdetta niin sanottuun *taviselämään*. Sitten huomasin, että esikoisteoksessaan *Das Humoristische Manifest* (2005) stand up -koomikko André Wickström sanoo sen varsin ymmärrettävästi: Onhan ihmisen elinkaarikin dramaturginen kokonaisuus, jossa on alku, keskikohta ja loppu. Alussa synnytään, sitten mennään kouluun, saadaan töitä, löydetään Se Oikea, mennään naimisiin, saadaan lapsia ja lastenlapsia ja lopuksi kuollaan. (Wickström 2005, 154.) Queerin elämäntavan merkitykselliset hetket kenties hahmottuvatkin toisenlaisen logiikan mukaan, Halberstam esittää. Toisaalta pervo tila hahmottuu esimerkiksi kruisaamisen, perinteisten tapaamispaikkojen tai turvallisuusnäkökohtien mukaan. Etenkin homoinen kaupunkitilan käyttö on perinteisesti rakentunut privaatin ja julkisen rajaa horjuttavalla tavalla, kuten esimerkiksi Michael Warner (1999/2001, 171173, 177) on todennut.

Mutta pervo aika? Onko sitä? Etenkin urbaani queerius esitetään usein tai jopa yleensä kypsymättömyytenä, taakertumisena nuoruuteen ja nuorisokulttuuriin yhdessäolon muotoihin, jonkinlaisena venytettynä nuoruusikänä. Ainakin suuren maailman keskustelussa tässä kohtaa sei-

nälle maalataan irvikuva nuorisokuteissa huumepäissään klubbaavasta ja pervorahaa tuhlaavasta, kuvitteelliseen nuoruuteensa ja hauskanpitoon takertuneesta ikipervosta tai pikemminkin ikäpervosta. Pervo siis ei osaa aikuistua ja kypsyä arvokkaasti. Pervo vouhottaa bändeistä, klubeista ja seksipartnereista, kun aikuiset kunnon ihmiset huolehtivat koulupiirirajoista. Halberstam sotkee tätä perinteistä kuvaa miettimällä, mitä luovaa eri tavalla elämisen ja toisin kysymisen potentiaalia pervoinen kiinnittyminen alakulttuureihin itse asiassa voi tarjota. Elämänikäinen yhteys alakulttuuriseen elämäntapaan, joka ei noudata totuttuja malleja nuorisokulttuurin muodostaman väli-vaiheen kautta reproduktiiviseen kypsään aikuisuuteen siirtymisestä, on hänelle yksi queeria ajallisuutta muovaa-va piirre, joka pakottaa meidät myös ajattelemaan uusiksi tapamme puhua nuoruuden ja aikuisuuden kategorioista ja niiden suhteista.

Halberstam painottaa käyttävänsä pervon ajallisuuden käsitettä tehdäkseen selväksi, miten käsitykset kunniallisuudesta ja normaaliudesta saavat voimansa keski-luokkaisesta reproduktiivisuuden logiikasta (Halberstam 2005, 4). Ennalta arvaamattomia kulttuurisia muotoja saavan ja tuottavan queerin ajan vastakohtaksi hän asettaa toistuvasti tämän reproduktiivisen jatkuvuuden logiikan piiriin kuuluvan perheajan (Halberstam 2005, 153, 161). Itse asiassa Halberstamin esittämä heteroisesta reproduktiivisesta ajasta uloskirjautuminen on tunnettu vanhastaan Suomessakin: tarpeeksi kauan naimattomana ja lapsettomana pysynyt henkilö on jo normaaliusodotusten suhteen ongelma. Pitkään jatkunut perheettömyys on

usein tulkittu merkiksi ei-heterouudesta. Toisaalta perinteisen perhekäsityksen puolustajien klassisiin argumentteihin kuuluu kauhukuva siitä, miten ihmiskunta kuolisi sukupuuttoon, jos ihmisten sallittaisiin vapaasti toteuttaa homoseksuaalisia taipumuksiaan. Tässäkin skenaariossa maailma jakautuu lisääntymiskykyisiin ja -halukkaisiin normaaleihin ja lisääntymiskyvyttömiin pervoihin.

Kunniallisuus ja pervo luovuus

Halberstam lainaa Samuel R. Delanyn klassista vaihtoehtoetnografiaa *Times Square Red, Times Square Blue* (1999) pohtiessaan, kuinka myös pervot kaupunkitilan käyttämisen ja kokemisen tavat haastavat ja kyseenalaistavat konventionaalisen kehitykselle, kypsymiselle, aikuisuudelle ja vastuunotolle perustuvan ajallisuuden logiikan. Tässä kuvailevassa kohdassa haluan muistuttaa, että liikumme nytkin julkisessa ja kaupallisessa tilassa, mutta emme ole ostamassa lesbokihlaparin kanssa Efva Attlingin suunnittelemaa kihlasormuksia emmekä ole ostamassa beessiä, olohuoneen taideteoksiin harmonisesti sointuvaa sohvia homoavioparin kotiin. Toistaiseksi vielä kiertelemme minulle tutummissa ympäristöissä: pornoluolissa ja homo-häpeän kulttuurihistoriallisilla kentillä.

Delanyn tutkimuskohteenahan ovat homomiesten julkisen ja kaupallisen seksin ympärille rakentuneet kohtaamispaikat. Hänen osallistuvan havainnointinsa kohteena, kuten varmaan muistatte, olivat julkisen homoseksin tilat New Yorkin Times Squarella: pornokaupat, pornoelokuvateatterit, peep showt, ei-makuuhuoneisten kohtaamisten

perinteiset paikat, joiden olemassaolon sääntely on ollut yksi queerin ja heteronormatiivisen vallankäytön kipeitä leikkauskohtia. Nämä homohäpeän tyyssijaksi mielletyt tilat raivattiin itse asiassa turisteille ja perheille soveltuvan sunnuntaikävelypaikan tieltä. Pahamaineinen alue siistittiin vedoten nimenomaan perhearvoihin, turvallisuuteen ja edustavuuteen, joka houkuttelisi paikalle maksukykyisiä turisteja. Se seksuaalisen monimuotoisuuden leimaama pervotila, joka mahdollisti luokka-, ikä-, ja roturajat ylittävät kohtaamiset näkymättömissä keskiluokkaiselta kunniallisuudelta, katosi ääneen lausutusti perhemyönteisten kaupunkisuunnitteluratkaisujen tieltä.

En niinkään halua romantisoida tai nostalgisoida Delanyn kuvaamien kruisaaajien todellisuutta, jota toisaalta leimasivat köyhyys, seksikauppa ja monenlainen syrjäytyminen, mutta haluan tuoda esiin sen, kuinka keskeinen sija miesten julkisen ja anonyymien seksin ympärille rakentuvilla alakulttuureilla on ollut ja on tutkittaessa pervoa näkyvyyttä. Pervojen kaupunkitilan käyttämisen tapojen ja kunniallistetun perhemyönteisen välillä on siis pitkä kiistojen historia, jonka lainaamani kirjoittajat ovat omista lähtökohdistaan nostaneet esiin. Kiistoja syntyy, kun mielikuvaa kunnon perheestä käytetään aseena pervojen elämäntyylien syrjäyttämässä ja näkymättömäksi tekemisessä, puhummepa sitten kaupunkisuunnittelusta tai mediajulkisuudesta. Myyttiin normaaliudesta, kunnollisuudesta ja kunniallisuudesta liittyikin seuraava pohdintojeni kokonaisuus.

Normalisaatio, assimilaatio

Minä pidän lapsista, joskin toivon etten tämän toteutumuksen vuoksi joudu viettämään aikaani tutustumalla yhdenkään poliisin fasiliteetteihin. Perheitäkään vastaan minulla ei ole mitään. Sen sijaan jaan kyllä vaikkapa Samuel Delanyn ja Michael Warnerin raivon yllä mainittua kunniallisen perheen myyttiä kohtaan. Epäluulo, joka vaivaa minua liittyyn siihen, että parisuhdelain hyväksymisen myötä suomalaiset seksuaalivähemmistöläiset ovat kovin purematta nielleet parisuhteen ja perheellistymisen mallina juuri tuon normalisoivan myytin, jolla on kyky tukahduttaa ympäriltään vaihtoehtoiset elämäntavat tai ainakin marginalisoida ne. Eläkö *suomalainen sateenkaarikansa* (huomatkaa sarkasmi) vaarallista romanssia sellaisen onnellisuus- ja normaaliusmyytin kanssa, joka itse asiassa on jyrkän vihamielinen sellaisille vaihtoehtoisille elämäntyyliille, joita olen edellä luonnehtinut queereiksi tai pervoiksi?

Puhuttaessa rekisteröidyistä parisuhteista ja avioliitoista nostetaan usein esille kysymys siitä, onko väistämättä heteronormatiivisen rakenteen avaaminen myös lesboille ja homoille itse asiassa tehokkain tapa hävittää ne vaihtoehtoiset homoseksuaaliset elämäntyyliä, joista jo Michel Foucault haastatteluissaan esitti visioita ja jotka nyt nimeämme queereiksi tai anti-heteronormatiivisiksi (ks. esim. Halperin 1995). Tätä keskustelua olemme Suomessa käyneet häkellyttävän vähän. Emme vahingossakaan kirjoita puheenvuoroja, joissa pohtisimme kriittisesti parisuhdelakia ja sen mukanaan tuomia diskursseja ja

toimintatapoja. Keskustelun olemattomuuden ongelmaan on liittynyt (ainakin verkkolehti *SQS:n* perustamiseen saakka) sekin, ettei meillä Suomessa ole ollut edes kanavaa, millä käydä keskustelua vaihtoehdoista, jotka haastaisivat perinteiselle parisuhteelle rakentuvat mallit. Heteronormatiivisessa muumimukionnelassa ei taideta käydä ainakaan kriittistä keskustelua siitä, mitä olisivat queerit tavat elää parina tai perheenä.

Oma, kenties harhainen kuvitelmani on, että vaikkapa queer-tutkijayhteisön iloihin ja velvollisuuksiin kuuluisi sellainenkin keskustelu, jossa pohdittaisiin vakiintuneiden parisuhteen ja perhe-elämän legaalisten järjestämisen tapojen suhdetta heteronormatiivisuuteen, assimilaatioon ja normalistamiseen. Sellaisen keskustelun puuttuessa Suomesta olenkin joutunut lohduttautumaan lukemalla esimerkiksi Michael Warnerin teosta *The Trouble with Normal* (1999/2000), jossa tätä arvokeskustelua kyllä käydään. Keskustelua tosin käydään yhdysvaltalaisesta näkökulmasta avioliittolain, sosiaaliturvan ja terveydenhuollon keskinäisiä yhteyksiä kriittisesti tarkastellen. Yksi Warnerin kritiikille keskeinen väite on, että avioliitto instituutioon jo sinänsä eriarvoistaa. Kun avioliittoon yhdistyy etujen ja oikeuksien ohella myös kysymyksiä statuksesta ja kulttuurisesta näkyvyydestä, kysymys avioliitosta ja sille annetuista merkityksistä koskettaa myös niitä, jotka jäävät tuon instituution ulkopuolelle. Warnerin mukaan avioliittomalli ja sen hyväksyminen myös aina toiseuttaa toisin elävät: puhummepa sitten sinkuista, leskistä tai muissa suhdemuodostelmissa elävistä kuin yhdessä asumiseen ja parisuhteeseen perustuvassa normaalissa parisuhteessa.

Koska en viitsi kyllästyttää ja kiusaannuttaa teitä omakohtaisilla muisteloilla pervon elämästä, annan Warnerin lainaaman Claudia Cardin omakohtaisen puheenvuoron puhua puolestani:

Kuluneen vuosikymmenen ajan kumppanini ei ole ollut asuinkumppani. Hänen kanssaan muodostamme suhteellisen tavallisen sosiaalisen yksikön, joka tietääkseni on yhä nimeä vailla. Nimettömyyttä seuraa eräänlainen näkymättömyys. Emme jaa yhteistä kotia: hänellä on asuntonsa, minulla omani. Emme myöskään muodosta taloudellista yksikköä: hän maksaa laskunsa ja minä omani. Vaikka meillä ehdottomasti onkin hauskaa yhdessä, suhteemme ei perustu vain hauskanpidolle. Jaamme keskenämme sellaisia jokapäiväisen elämän pikkuasioita, joista Richard Mohrin mukaan avioliitto koostuu. Toisinaan olemme kumppanini luona, toisinaan minun luonani. Tiedämme toinen toisemme elämästä paljon sellaista, mitä naapurimme ja muut ystävämme eivät koskaan saa tietää. Vaikeuksissa olemme toinen toisemme ensimmäiset tukijat, ja jotakin tarvitessamme turvaudumme erityisesti toisiimme. Siltikään emme ole naimisissa emmekä edes halua naimisiin. Tosin jos avioliitosta tulisi mahdollisuus saada muutoin laittomaksi tulkitulle toiminnallemme laillinen asema ja se avaisi meille pääsyn sellaisiin sosiaaliturvan muotoihin, jotka epäilemättä ikääntymisen myötä tulevat meillekin yhä tärkeämmiksi. Tuolloin me ja monet muut ajautuisimme avioitumaan. Joskaan noissa olosuhteissa avioituminen ei enää olisikaan täysin vapaa valinta. (Warner 1999/2000, 106-107. Suomenos PLH.)

Paitsi että kypsään ikään ehtineen lesboradikaali Claudia Cardin puheenvuoro muistuttaa meitä siitä, etteivät eletyt suhteet useinkaan noudata avioliittomallin mukaista

järjestystä, se muistuttaa meitä myös avioliittoinstituution tai parisuhdeinstituution laillisesta ja normatiivisesta voimasta. Kun mukaudumme parisuhdekeskustelussammekin avioliittomallin mukanaan tuomaan institutionaaliseen painolastiin, yhteisöllinen mukautumisemme vaikuttaa koko queeriin kulttuuriin yllättävän paljon. Yksi vaikutus on huomamaaton, mutta sitkeä normaaliuden paine: etenkin julkinen kuva samansukupuolisista virallistetuista parisuhteista kertoo kunniallisista heteroista, jotka vain sattuvat olemaan keskenään samaa sukupuolta.

Se, mitä pelkäsin 1990-luvun alussa, näyttää toteutuneen pahimman mahdollisen kuvitelmani mukaisesti. Keskenään samaa sukupuolta olevat heterot menevät kihloihin ja naimisiin siis nimenomaan näillä termeillä. Jokaisen kunnan heteron tavoin he haaveilevat satuhäistä ja sopivan kihlausajan kuluttua he viettävät häitä. Totaalisimmillaan avioliiton ansa näyttäytyy, kun häiden jälkeen on saatava yhteinen sukunimi. Feministin näkökulmasta taas naisen oikeus säilyttää sukunimensä siviilisäädystä riippumatta on varsin tuore etu, josta ei tule luopua.

Miksi tämä hää- ja nimihurmio minua kuohuttaa, eihän se edes koske minua? Muun muassa siitä syystä, että erilaisten perheiden ja uusperheiden aikana on ollut terve-tullutta, että perheessä on omannimisiä ihmisiä ja ettei normiperhettä enää voida määritellä sen mukaan, onko perheellä yhteinen sukunimi. Kristillisissä piireissä hän nykyisen sukunimilain pelättiin johtavan koko yhteiskun-tamme sortumiseen. Ehkä sortuminen alkaa ollakin totta, joskaan sortujana ei näytä olevan heteronormatiivisuus ja

patriarkaalisuus, jotka hää- ja sukunimiperinteissä juh-livat. Sortuminen näyttää pikemminkin koskevan pervoa moniarvoisuutta ja kykyä erottaa jyvät akanoista. Tässä tilanteessa en onnistu tulkitsemaan ironiseksi toisin tois-tamiseksi sitä, että juuri seksuaalivähemmistöläiset ovat innokkaimmin säilyttämässä vanhoja kunnan perinteitä. Onko pervokansa sekoittanut keskenään ulostulon ja nä-kyväksi tekemisen logiikan ja avioliiton leimallisimmin heteropatriarkalaiset piirteet, kuten vaimottelut ja yhteiset sukunimet? Jos vaikkapa naisparin osapuolet perustelevat (naisen) vaimoksi kutsumista nimeämällä sen heterokon-tekstissa subversiiviseksi toisin toistamisen aktiksi, niin mihin ihmeeseen vaimottelua, häähöpinää ja puhetta nai-misiin pääsystä tarvitaan lesbo- ja homoyhteisössä?

Olisi aika miettiä sitäkin, mitä menetämme, jos näemme parisuhde- ja avioliittokysymyksen likinäköisesti ja ku-vitteleme sen olevan vain heteroiden ja ei-heteroiden välinen vastakkainasettelu. *Me* haluamme kaiken mitä *niillä* on ollut vuosisatojen ajan, niinkö? Eikö juuri tässä tilanteessa olisi aiheellista käydä arvokeskustelua, mitä tuosta historiasta pidämme rakentavana ja mitä taas per-volle moniarvoisuudelle tuhoisana? Uudessa Testamentissa apostoli Paavali toki sanoi, että on parempi naida kuin palaa. Itse näkisin tilanteessa vanhapoika-Paavalia use-ampia vaihtoehtoja. Ainakin olen sitä mieltä, että voisim-me käydä huomattavasti enemmän kriittistä keskustelua ennen naimista ja naimisen lomassa. Pinnan alla jo nyt parisuhdemallikeskustelu on niin meillä kuin muuallakin se kysymys, joka jakaa pervomieliset ja homo- ja lesbo-kulttuuriorientoituneet. Tästäkään meillä ei ole taidettu

erityisemmin käydä keskustelua.

Heteronormatiivisuuden Molokin kita

Toisaalta seksuaalivähemmistöläiset eivät vain vietä häitä. He myös eroavat, joskaan siitä ei puhuta. Eikö siitä puhuta, koska siitä ei saa puhua ja se on kiusallista? Itse asiassa varsin monet rekisteröidyt parisuhteet ovat jo ehtineet päättyä eroon. Koska samansukupuolisten parienvälisten rakenteellisista syistä ei käydä keskustelua, erot alkavat näyttäytyä vaiettuina epäonnistumisina. Tämä on tuttua jostain muualta, nimittäin kristillisistä piireistä, joissa avioeroista vielä puhutaan haaksirikkoina ja elämän epäonnistumisina – jos puhutaan ollenkaan. Onko meistä siis tulossa papillisempia kuin papit? Mitä tavoittelemme tällä julkisella kunniallisuudellamme ja esikuvallisuudellamme? Perheen sisäinen ja ulkoinen adoptio-oikeus on yksi usein tarjottu vastaus. Oikeus on tärkeä, mutta siitä huolimatta meidän tulee jo pohtia, mitä vaihtoehtoja kadotamme vaaliessamme heteroista kunniallisuuttamme. Kun toimintaamme ohjailee kelpaaminen esimerkiksi lainsäätäjille ja sosiaaliviranomaisille, sinänsä järkevän strategisen ja taktisen ajattelun varjopuolena on se, että hukkaamme normaalien edunsaajien joukkoon pyrkiessämme ne piirteemme, jotka nyt määrittävät kelpaamattomiksi.

Sateenkaarierojen ohella on muutakin, mistä emme vahingossakaan puhu. Mutta Michael Warnerpa puhuu! Hän lainaa David McWhirterin ja Andrew Mattisonin tutkimustulosta, jonka mukaan heidän tutkimastaan 172 miesparista vain 7 eli täysin monogaamisesti. Niistä pa-

reista, jotka olivat olleet yhdessä viisi vuotta tai pitempään, täysin monogaamisia ei ollut yksikään. Vastaavasti filosofi ja lesboteorian veteraani Claudia Card huomauttaa, miten meillä on tapana vaieta lesbojenkin keskuudessa tunnetusta rinnakkaisuhteiden traditiosta, jolloin lesboilla on samaan aikaan useampia pitkäaikaisia intiimejä suhteita. (Warner 1999/2000, 131132.) Sen sijaan, että (kenties?) koemme nämä poikkeamat heteronormatiivisesta monogamiahanteesta julkisuuskuvallamme kiusallisiksi ja leimaamme ne häpeällisiksi, vain pientä vähemmistöä koskeviksi ilmiöiksi, meidän tulisi olla ylpeitä kehittämistämme tavoista elää merkityksellisiä suhteita. Hetero- ja homoseksuaalisuuksien suhteita pohtiva voi ammentaa itserefleksiivisyyttä Leo Bersanin *Homos*-klassikosta (1995/1996), jossa tämä pohtii kriittisesti sitä, mistä me *meikäläiset* oikein puhumme puhuessamme *meistä*. Bersani analysoi teoksessaan myös antirelationaalisuutta homouden (*homo-ness*) erottamattomana osana. Antirelationaalisuuden keskiöön nostamisen voi senkin tulkita myös yhdeksi keinoksi kyseenalaistaa vallitsevaa parin politiikkaa.¹

On vielä muutakin, mistä emme enää keskustele. Tilanteessa, jossa vakuutamme kaikkia samansukupuolisten parisuhteiden normaaliudesta, voimme päätyä tilanteeseen, jossa on aikaisempaa vaikeampaa herättää keskustelua esimerkiksi samansukupuolisissa lähisuhteissa koetusta väkivallasta. Tässä tilanteessa queer-oikeudesta kiinnostuneiden tutkijoiden hankkeet tuovat toivoa maalaamaani

¹ Parin politiikka -termin olen lainannut Anu Koivusen yleisesitelmästä, joka päätti vuoden 2006 *Pervot ajat* -konferenssin.

synkkään kuvaan. Tämän oletuksen puolesta puhuu esimerkiksi vuonna 2005 Helsingin yliopistossa järjestetty monitieteinen seminaari väkivallan ei-heteronormatiivisista muodoista. Toisaalta Like julkaisi rivakasti suomeksi Laura Kipnisiin mainion polemiikin *Against Love* (2003). Sehän ilmestyi vuonna 2005 suomeksi nimellä *Avioliiton ansa*.

Milloin romantiikkaan innostuneet sateenkaarikansalaiset innostuvat monista feminististen ja queer-tutkijoiden avioliittoinstituution kritiikeistä? Milloin häihin ja muumukeihin villaantuneet lesbokansalaiset intoutuvat tutkimaan lesbofeminististen edeltäjiensä ja aikalaistensa perusteellisia kritiikkejä avioliittoinstituutiota vastaan? Juuri lesbofeministisessä liikkeessä on pitkä kokemus kritiikistä, jonka kohteena on avioliittomallin soveltaminen myös ei-heterosuhteisiin. Huoleni on yksinkertaisesti sanottuna tämä: jos mukaudumme liian kauan ja liian yksinäisesti heteroakin heterompaan julkisuuskuvaamme saavuttaaksemme täyden tasavertaisuuden avioliittomarkkinoilla, mitä menetämme? Ketkä meistä menettävät puheoikeuden, oikeuden näkyvyyteen, panemisen oikeuden ja oikeuden kunnan pornoon tämän siloisuuskampanjan kuluessa? Tässä ja nyt en puhu siitä, miten parisuhteensa rekisteröineet suhteensa kokevat ja määrittelevät; sen tietävät vain suhteissa olevat itse. Minä kunnioitan heidän auktoriteettiaan, vaikka en kihla- ja hääterminologiasta pidäkään. Sen sijaan olen osaltani tarkastellut sitä, millaisena kuva samansukupuolisista suhteista piirtyy nyt julkista keskustelua tai sen olemattomuutta kummastellessa. Tämän kummastelevan tarkastelun ainakin minä

olen mieltänyt yhdeksi queer-tutkijan ja pervon yksilön tehtävistä.

Aloitin muistelemalla menneitä, kuten meille keski-ikäisille kuuluukin. Päätän samassa hengessä. Seuraava muistelo sijoittuu vuoteen 1992. Silloin kun olin SETA-lehden päätoimittaja, meille tuli yksi tai kaksi kihlausilmoitusta. Käytännössähän ne olisivat päätyneet taittaviksi somasti lehden loppupuolelle, seuranhakuilmoitusten kuten orjapoika odottaa karvaisen kaverin kultaista suihkua ja käsityövideomainosten keskelle. Me silloiset lehden valtaapitävät kokoonnuimme ja teimme päätöksen, että SETA-lehti ei julkaise ilmoituksia kihlauksista. Meillä ei ollut mitään sitä vastaan, että jotkut haluaisivat jollakin tavalla kertoa suhteestaan ja sen todeksi elämisen tavoista, emme olleet parisuhdevastaisia, mutta jokin kihlausilmoituksissa sai meidät vastarintaan. Emme halunneet tukea pervoporukkaan tunkeutuvaa heteronormatiivisuutta. Sillä nimellä ainakin omasta mielestämme oikein nimesimme orastavat merkit suloisista kihlausilmoista. Voi, maailma oli kaunis silloin: emme nimittäin juurikaan saaneet haukkuja päätöksestämme, päinvastoin. Ehkä siksi parisuhdelainsäädännön myötä vakiintunut kihlaus edeltää avioliittoa ja sitten yhteinen sukunimi -kulttuurin esiinnousu on minusta ollut niin yllättävää. Silti uskon, että nyt olisi tarvetta arvokeskustelulle pervosta suhteesta parisuhdenormeihin ja suhteiden virallistamiseen.

SQS
01/07

60

Pervopeili
puheenvuorot

Pia Livia
Hekanaho

Kirjallisuus

- Bersani**, Leo 1995/1996: *Homos*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Delany**, Samuel R. 1990: *Times Square Red, Times Square Blue*. New York University Press.
- Edelman**, Lee 2004: *No Future. Queer Theory and the Death Drive*. Durham: Duke University Press.
- Foucault**, Michel 1981/1997: Friendship as a Way of Life. *Essential Works of Foucault 1954-1984. Vol. 1: Ethics: Subjectivity and Truth*. Toim. Paul Rabinow. (Artikkelin käännös John Johnston). New York: New Press, 135140.
- Halberstam**, Judith 2005: *In a Queer Time and Place. Transgender Bodies, Subcultural Lives*. New York University Press.
- Halberstam**, Judith 1998: *Female Masculinity*. Durham: Duke University Press.
- Halperin**, David M. 1995: *Saint Foucault. Towards a Gay Hagiography*. New York: Oxford University Press.
- Kipnis**, Laura 2003: *Against Love: A Polemic*. New York: Pantheon
- Kipnis**, Laura 2005: *Avioliiton ansa*. Suom. Liisa Laaksonen. Helsinki: Like.
- Warner**, Michael 1999/2000: *The Trouble with Normal. Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Wickström**, André 2005: *Das Humoristische Manifest*. Helsinki: WSOY.

Näitä pohtiessani olen seurannut vaihtelevalla viitseliäisyydellä Internetin keskustelupalstoja, kuten sapfo-listaa ja sateenkaariperheiden rainbow-listaa sekä mediaa, erityisesti perhe- ja naistenlehtiä, joissa etenkin naisparien häät ja lapsentekotalkoot ovat olleet jo usean vuoden ajan suosittua aineistoa. Aikalaiskeskusteluun osallistun siten ujostelemattoman subjektiivisesti ja itselleni mieluisia teoksia keskenään keskusteluttaen.

Kirjoitus perustuu Turun yliopistossa Pervot Puheet -konferenssissa 21.-22.10. 2005 pitämäni yleisesitelmään, johon konferenssi sinä vuonna päättyi.

SQS
01/07

61

Pervopeili
puheenvuorot

Pia Livia
Hekanaho